

ZÁVĚR

Právní regulace obchodu s ohroženými druhy je jedním z nástrojů péče o biologickou rozmanitost. Hlavní důvod legislativních omezení, postihujících mezinárodní obchod s ohroženými druhy, tkví ve snaze zamezit stále se zvyšujícímu počtu druhů rostlin a živočichů postižených nebezpečím vymření. Tento alarmující stav je způsoben zejména nadměrným sběrem rostlin a odchytom živočichů. Samotné obchodování doprovází i mnohá další rizika, která mají nepříznivý dopad jak na faunu a flóru, tak i na zdraví lidí. Negativním vlivům, stejně jako přínosům a nezastupitelné roli, kterou využívání divoké přírody pro člověka má, by mohl být věnován samostatný, podrobný výklad. Jak je již ale předesláno v úvodu, bylo mým hlavním cílem podat přehled právní úpravy v oblasti obchodování s ohroženými druhy a první část práce slouží pouze jako nastínění důvodů právní ochrany v této oblasti.

Na poli mezinárodního práva je fungujícím a uznávaným právním instrumentem regulace obchodu s ohroženými druhy Úmluva CITES. Úmluva zavádí pro ochranu fauny a flóry režim povolení a potvrzení, který doplňují vývozní kvóty. Pro naplňování cílů Úmluvy je ovšem nezbytná součinnost smluvních stran, a to především při implementaci pravidel v národní úpravě a také při podávání národních zpráv, včetně sdělování statistických údajů ohledně obchodu směrem k orgánům CITES. Účinná regulace obchodu s divokou přírodou tak záleží především na jednotlivých státech. Nepostačující legislativa či nekvalitní činnost národních orgánů může být ze strany Úmluvy CITES řešena sankcemi obchodního charakteru, ke kterým ale Stálý výbor či Konference málokdy přistupuje a většinou zůstává pouze u hrozby. Myslím si tedy, že by pro účinné fungování režimu dle Úmluvy CITES měla být závažná nedodržení „sankcionována“ důsledněji. V opačném případě nahrává situace nelegálnímu obchodu. Slabina Washingtonské konvence spočívá také v jejím článku XV odst. 3, který snižuje efektivitu Úmluvy skrze možnost smluvních stran vznést výhradu vůči pozměňovacím návrhům k přílohám I a II. S takovou stranou je pak ve věcech obchodu s dotčenými druhy jednáno jako se státem, který není členem Úmluvy CITES. Problém by mohl být odstraněn stanovením počtu výhrad, které by měly jednotlivé státy k dispozici a určení doby, po kterou by bylo možno výhradu uplatňovat. Dále bych doporučila přesnější vymezení režimu, v jakém je s dotčeným druhem po vznesení výhrady nakládáno.

Přes veškeré výtky má Washingtonská úmluva pro ochranu ohrožených druhů před neudržitelným obchodováním nesporný význam už jen proto, že patří mezi mezinárodní environmentální dohody s největším počtem signatářů a úzce spolupracuje s řadou nevládních

organizací. Tím je naplňován původní záměr, totiž dostat mezinárodní obchod pod společnou ochranu většiny zemí světa.

Evropská unie provádí závazky z Úmluvy CITES jednotně od roku 1984, a to především nařízením Rady č. 338/97/ES a prováděcím nařízením Komise č. 865/2006/ES. EU využila možnost danou Washingtonskou konvencí, zavést při regulaci obchodu s ohroženými druhy přísnější pravidla. Evropská nařízení jsou tedy v mnohých případech důslednější a mají širší záběr, než-li samotná Úmluva CITES. Příkladem mohou být seznamy ohrožených druhů, do nichž jsou zařazeny vedle druhů CITES také ty, jenž Úmluva nechrání. Přísněji jsou upraveny i dovozní podmínky, jelikož se dovozní povolení vyžaduje také pro druhy zařazené v příloze B. Nařízením č. 338/97/ES opravňuje Evropskou komisi a rovněž členské státy EU pozastavit dovoz ve vztahu k určitým druhům či zemím, i když je obchod s nimi Úmluvou CITES povolen. V rámci tohoto institutu jsou řešeny i jiné problémy spojené s obchodováním, jako je mortalita živých exemplářů během transportu či chovu a také zavlečení invazních druhů. To považuji jako další přínos pro efektivnější ochranu volně žijící fauny a planě rostoucí flóry. Navíc evropské nařízení provádí regulaci nejen obchodu mezinárodního, ale také obchodu vnitrounitního mezi členskými státy. Podrobná právní úprava je tedy na místě, ať už z důvodů zavedení jednotného vnitřního trhu a neexistence hraničních kontrol na území Evropské unie, tak také z důvodu závaznosti a přímé aplikovatelnosti nařízení v členských státech. Problém však působí časté novelizace sekundárních předpisů. Aby právní úprava reagovala na změny a trendy v obchodu s ohroženou faunou a flórou je přijetí aktuálních předpisů samozřejmě nezbytné. Na druhou stranu jsou neustálé novelizace příčinou nepřehlednosti a nesnadné orientace v problematice na národní úrovni.

V České republice je úprava obchodování s ohroženými druhy harmonizována s evropskými předpisy prostřednictvím zákona č. 100/2004 Sb. Jedná se o fungující a propracovaný zákon, který například v úpravě institutu povinné registrace, představuje přísnější úpravu oproti EU. Nejvíce diskutovaným tématem v souvislosti se zákonem o obchodování s ohroženými druhy je jeho rozsáhlá novela, jenž nabyla účinnosti počátkem roku 2010. Novela zajišťuje kompatibilitu s novým evropským prováděcím předpisem, ale důležité je také její zaměření na odstranění nedostatků, které vyšly najevo se vstupem České republiky do EU a uplatňování evropských předpisů. Obecně se dá říci, že dochází ke zjednodušení administrativní zátěže, zpřísnuje se ochrana ve vztahu k nejohroženějším druhům a v řadě případů vychází nová úprava vstříc vlastníkům chráněných exemplářů. Mám na mysli například prodloužení lhůt pro registraci exemplářů, a to zejména u mláďat a také zavedení dokladů platících vícenásobně až tři roky. Oproti původnímu návrhu novela neobsahuje ustanovení o možnosti vlády nařízením

stanovit seznam exemplářů, které je na území republiky zakázáno držet. Takové oprávnění totiž vzbudilo mezi chovateli značnou obavu z jeho zneužití a kontra produktivity vzhledem k cílům právní úpravy. K účinnějšímu fungování zákona přispěla novela také vyjasněním, jakým způsobem dochází k prokazování původu a značení exemplářů, což je významné pro identifikaci a nezaměnitelnost jedinců a obchodování s nimi v souladu s právními předpisy.

V rámci úpravy povinností spojených s převodem exempláře bylo novelou zohledněno vzrůstající nebezpečí představované internetem. Povinnosti vyplývající z ustanovení §23b byly totiž vztaženy i na provozovatele prostředků komunikace na dálku. V tomto ohledu mohla jít novela dál a zaměřit se na řešení problematiky obchodování přes internet důsledněji. Díky anonymitě a globálnímu trhu je internet ideálním prostředkem pro páchaní nelegální činnosti, a to samozřejmě i v oblasti obchodování s ohroženými druhy. Jelikož jde o velmi specifickou oblast, navrhovala bych zřídit odbornou skupinu (například v rámci ČIŽP), úzce zaměřenou pouze na tento typ internetového obchodování, na vyhledávání inzerentů nabízejících druh přímo ohrožený vyhubením a na předávání informací policii.

V oblasti správního trestání upravila novela výši pokut ukládaných ČIŽP za přestupky a jiné správní delikty. Pozitivně hodnotím odstupňování horní hranice peněžního trestu podle závažnosti protiprávního jednání. Za nepřiliš vhodné pak považuji sjednocení rozsahu peněžního postihu přestupků fyzických osob s rozsahem postihu osob za jiný správní delikt. Dle mého názoru tím byly sankce, ukládané fyzickým osobám za přestupek, stanoveny příliš vysoko.

Celkově je však novela z mého pohledu pro regulaci obchodu s ohroženými druhy velkým přínosem. Odstranila základní nedostatky dřívější úpravy, členění zákona je přehlednější a řešení řady institutů bylo sladěno s poznatky vzešlých z praktického uplatňování zákona. Samozřejmě až praxe ukáže její silná a slabá místa.

Kromě analýzy právních předpisů, kterými se státy snaží dostat mezinárodní obchod pod kontrolu, se v mé práci věnuji také nelegálnímu obchodu, který se právní úpravě vymyká. Bohužel k tomuto typu protiprávní činnosti dochází nejen úmyslnou formou, ale často také z nevědomosti. V boji proti nelegálnímu obchodu hraje proto informovanost veřejnosti nezastupitelnou roli. De lege ferenda bych doporučila zapojit do osvěty také poskytovatelé služeb, především v oblasti cestovního ruchu, kteří by v rámci podávání zpráv ohledně specifik dané destinace, informovali zákazníky také o zákazech vývozu spojených s tamější faunou a flórou a výrobků z nich.

Největším problémem jsou ale zkušení pachatelé, kteří se na obchod s ohroženými druhy specializují a vytvářejí organizované skupiny. Pašování ohrožené fauny a flóry je závažným environmentálním deliktem, jenž by měl být postihován především v oblasti trestního práva.

Prostředky vyšetřování trestných činů a trestního stíhání jsou účinnější než nástroje správního a občanského práva. Na mezinárodní úrovni bohužel chybí komplexní úprava trestněprávní odpovědnosti v oblasti ochrany životního prostředí. Úmluva CITES je v tomto ohledu pokroková, jelikož požaduje po smluvních státech zavedení sankcí a důležitá je také její spolupráce s Interpolem a WCO. Účinněji by však mohl být nelegální obchod odhalován zřízením vlastního nadnárodního orgánu se zaměřením na sledování a vyšetřování protiprávních činností, který by zajišťoval přímou spolupráci s orgány prosazujícími právo na národní úrovni. K předáváním informací by nemuselo docházet zprostředkovaně a u orgánu by mohla být vedena centrální databáze obdobná databázi *EU-Twix*.

V Evropské unii došlo v rámci trestněprávní úpravy k významnému posunu, a to přijetím směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí. Česká republika v právní úpravě tyto změny již do značné míry reflektovala, bohužel v činnosti orgánů stále chybí tradice a priorita v boji s tímto typem kriminality. Velké naděje byly vkládány do nového trestního zákoníku, který poprvé v historii upravuje trestné činy proti životnímu prostředí v samostatné hlavě osmé. V oblasti obchodování s ohroženými druhy lze zaznamenat přínos v zavedení širších možností trestního postihu. Ke spáchání trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami již postačí hromadný útok vedený proti dvaceti pěti kusům a alternativně se nevyžaduje recidiva pachatele. Obecně ovšem nový zákoník významný pokrok v trestněprávní ochraně nepřinesl a ve většině případů vychází z předchozí právní úpravy.

I přes jisté nedostatky zavedla současná právní regulace obchodu s ohroženými druhy fungující systém, který účinně přispívá k udržitelnému využívání volně žijící fauny a planě rostoucí flóry. Na evropské i národní úrovni je patrná snaha v posilování efektivity právní úpravy a odstraňování mezer vznikajících v souvislosti s vývojem trendů v nelegálním obchodování. Aby právními předpisy zavedený systém ochrany opravdu fungoval, je nutná především kvalitní činnost státních orgánů a vůle jednotlivců chránit faunu a flóru, která by měla být zachována jako cenné a nenahraditelné přírodní bohatství.